

УДК 378.1(045)

СПЕЦИФІКА ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ЯК КРИТЕРІЮ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Трима К.А.

Інститут вищої освіти
Національної академії педагогічних наук України

Описано загальні підходи до інтернаціоналізації вищої освіти та впливу інтернаціоналізації на покращення якості вищої освіти на основі аналізу напрацювань міжнародних та вітчизняних експертів. Виявлено, що забезпечення якості є одним з пріоритетних напрямків процесу інтернаціоналізації. Визначено, що існує тенденція до започаткування сертифікації інтернаціоналізації.

Ключові слова: інтернаціоналізація вищої освіти, внутрішня інтернаціоналізація, зовнішня інтернаціоналізація, якість вищої освіти, забезпечення якості вищої освіти.

Постановка проблеми. Сучасними детермінантами змісту вищої освіти стають нові, значно підвищені вимоги до її змісту та якості, так само як і широкі можливості в царині використання індивідуального досвіду кожним окремим вищим навчальним закладом. Найбільшим попитом сьогодні користується студентоцентричний підхід, подвійні навчальні програми та визнання компетентностей, набутих шляхом неформальної освіти. Відповідно до зазначених позицій навчальні заклади диверсифікують свої місії, способи та прийоми надання освітніх послуг. Однією з можливостей реалізувати програми, спрямовані на якісне оновлення діяльності вищих навчальних закладів стають інструменти інтернаціоналізації у діяльності вищих навчальних закладів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Враховуючи великий ступінь актуальності описаної проблематики та той безпрецедентний вплив, який спричиняє інтернаціоналізація на трансформацію сучасної освіти, аналіз цього феномену є цікавою науковою задачею. Академічні розвідки щодо оцінки інтернаціоналізації освіти представлені великою кількістю робіт як іноземних, так й вітчизняних авторів, серед яких: У. Бранденбург, Дж. Гудзік, Г. де Віт, Дж. Найт, О. Нітенко, І. Степаненко, М. Дебіч та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз наукової літератури з проблеми надає змогу стверджувати, що інтернаціоналізацію розглядають як сферу діяльності сучасного університету, але бракує досліджень, в яких інтернаціоналізацію розглядали б в якості методу оцінки якості вищої освіти, що утворює певну об'єкт-предметну область, яка підлягає більш детальному вивченню.

Постановка завдання. Дана стаття присвячена висвітленню потенціалу використання інтернаціоналізації в якості спеціального інструмента для оцінки якості освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтернаціоналізація розглядається не лише як відповідь на потреби розвитку вищої освіти, а відповідає і численним запитам міжнародної економічної, соціокультурної, політичної глобалізації та «відповіддю на виклики глобальних проблем сучасності, які можуть бути вирішені лише за допомогою спільних зусиль світової спільноти на засадах продуктивного міжнародного співробітництва, що потребує формування у молодого покоління сучасного глобального мислення,

глобальної відповідальності, здатностей і вміння жити разом, системи глобальної і міжкультурної компетентності» [2, с. 3].

Інтернаціоналізація за класичним визначенням Дж. Найта означає «процес впровадження міжнародної складової в дослідницьку, освітню та адміністративну функції вищої освіти» [6, с. 8]. Особливістю даного формулювання є те, що автор зазначає нерозривний взаємозв'язок всіх функцій вищої освіти в процесі інтернаціоналізації і комплексний вплив інтернаціоналізації на вищу освіту, серед чого можна безпосередньо побачити зв'язок між високими стандартами якості та інтернаціоналізацією освітніх послуг. У вітчизняній практиці тлумачення даного терміну вперше було наведено у «Національному освітньому глосарії: вища освіта»: «У вищій освіті це процес інтеграції освітньої, дослідницької та адміністративної діяльності вищого навчального закладу/закладу вищої освіти чи наукової установи з міжнародною складовою: індивідуальна мобільність (студентів, науковців, викладачів, адміністративного персоналу); створення спільних міжнародних освітніх і дослідницьких програм; формування міжнародних освітніх стандартів з метою забезпечення якості; інституційне партнерство, створення освітніх і дослідницьких консорціумів, об'єднань» [1, с. 25].

Традиційно до змісту інтернаціоналізації освіти відносяться наступні форми міжнародного співробітництва: індивідуальна мобільність: мобільність студентів, професорсько-викладацького та адміністративного персоналу з освітньою метою; мобільність освітніх програм та інституційна мобільність; формування нових міжнародних стандартів освітньої програм; інтеграція в навчальні програми міжнародних елементів і освітніх стандартів; інституційне партнерство: створення стратегічних освітніх альянсів [6, с. 10].

Інтернаціоналізації вищої освіти в міжнародній практиці складається з «внутрішньої» інтернаціоналізації (internationalization at home) і «зовнішньої» інтернаціоналізації, або освіти за кордоном, транскордоної освіти (education abroad, across borders, cross-border education). В роботах Дж. Найта (2008) наголошується, що зазначені два компоненти інтернаціоналізації, які зараз розвиваються: «інтернаціоналізація вдома» – діяльність, яка допомагає учням розумітися на контекстах міжнародних відносин та отримувати та міжкультурні навички (орієнтовані на навчальні плани), що готує студентів

на роботу в полікультурному середовищі та «інтернаціоналізація за кордоном» (транскордонна освіта), яка включає в себе циркуляцію студентів, викладачів, вчених і програми розвиває відносно рівномірно, але в умовах становлення економіки глобальних знань і переходить від операції до більш конкурентного підходу [8].

У світовій практиці прийнято виділяти чотири стратегії інтернаціоналізації: *mutual understanding approach* – узгоджений підхід; *skilled migration approach* – стратегія залучення кваліфікованої робочої сили; *revenue-generating approach* – стратегія отримання доходу; *capacity building approach* – стратегія розширення можливостей [6, с. 16].

Узгоджений підхід до інтернаціоналізації вищої освіти спирається на довгострокові політичні, культурні, академічні цілі розвитку країни. Реалізація такої стратегії ведеться через підтримку студентської та академічної мобільності шляхом надання стипендій і здійснення програм академічних обмінів, а також програм, спрямованих на створення інституційних (стратегічних) програм з партнерства в освітянській галузі.

Раджані Найдю і Ян Джеймісон закликають приділяти більше уваги соціальній єдності та суспільній ролі вищої освіти як противаги конкуренції на ринку праці: «Потенціал вищої освіти в сучасному контексті стимулює університети працювати менш як інститути з соціальними, культурними та навіть інтелектуальними цілями, але як виробники товару, який може продаватися на міжнародному ринку» [9, с. 39].

Як можна побачити, інтернаціоналізація освіти поняття багатогранне. Її іманентною рисою є, з одного боку, спрямованість на інтеграцію міжнародної складової в національні наукові дослідження та освітні послуги, а з іншого – процес інтернаціоналізації спрямований на експорт освітніх послуг та досягнень національної науки. Отже, інтернаціоналізація освіти є одним із чинників становлення глобального простору вищої освіти й класифікується як зовнішня (міжнародна академічна мобільність) і внутрішня (впровадження світових стандартів, інтернаціоналізація навчальних курсів тощо). Саме в цій царині відбувається кореляція змісту процесу інтернаціоналізації та якості освітянських послуг: поєднання заходів, передбачених змістом «внутрішньої» та «зовнішньої» інтернаціоналізацій, призводить до підвищення стандартів вищих навчальних закладів, які змушені орієнтуватися на практики, підходи та стандарти більш «інтернаціоналізованих» освітніх структур, щоб перемогти в конкуренції за надання освітніх послуг.

Кілька ініціатив щодо розробки інструментів та інструментів для вимірювання інтернаціоналізації за останні роки в різних країнах зростає, тим не менш поки не вироблено загальноприйнятних критеріїв, хоча нижче ми розглянемо розроблені на сьогодні варіанти інструментів оцінки інтернаціоналізації та її впливу на якість освіти. За словами Худзика та Столя результати «зазвичай пов'язані з вимірюванням досягнення мети та місій установ (...) і є дійсно важливими заходами» [7].

Забезпечення якості інтернаціоналізації в загальних рисах означає політику, ставлення, дії та процедури, щоб забезпечити підтримку та покращення якості. Вудхаус виділяє чотири різних

підходи, які існують по відношенню до потенціалу інтернаціоналізації як критерія якості вищої освіти: загальна акредитація, спеціалізована або професійна акредитація, аудит чи огляд, а також оцінка якості. Більшість інструментів відносяться до аудиту чи огляду та оцінюють наскільки добре досягається заявлена мета» [12].

Вже згаданий бенчмаркінг також є одним з інструментів, який використовується для оцінки якості інтернаціоналізації. Порівняння та визначення найкращої практики є двома додатковими елементами, що формують ключові елементи інструментарію для порівняльного аналізу. Зрозуміло, що для порівняльного аналізу необхідні певні показники. Х. де Віт пропонує використання наступних критеріїв в процесі перевірки якості інтернаціоналізації: орієнтовані на два аспекти: прогрес (вимірюється кількісним та якісним заходом) та якість (вимірюється на думку тих, хто оцінює); вимірюється відповідно до цілей та завдань, встановлених установою; орієнтовані як на організаційні, так і на програмні стратегії; більш орієнтовані на оцінку процесу, ніж результат чи вплив; показується, де поліпшення бажано і необхідно тощо [5, с. 58].

До цього переліку також можна додати, що якісний огляд інтернаціоналізації вимагає зобов'язань і залучення на всіх рівнях: керівництва, викладачів, студентів та адміністративного персоналу. Бранденбург та інші в контексті оцінки інтернаціоналізації як показника якості освіти виокремлюють цікаву відмінність між інтернаціоналізацією (процес, орієнтований на вдосконалення) та інтернаціоналізм (опис сучасного стану інтернаціоналізації) [4].

Нарешті, не менш важливим фактором при оцінці впливу інтернаціоналізації на якість освітянських послуг є різноманітність контексту. Як згадувалося раніше, існують різні типи установ; різні дисципліни в межах одного закладу; відмінні рівні освіти; і різноманітні інституційні, місцеві, національні та регіональні культури і середовища. Інструменти для оцінки повинні визнати ці відмінності і бути спроможними контекстуалізувати процес інтернаціоналізації. Ключові питання оцінки інтернаціоналізації при цьому зосереджено в наступних питаннях: чому ти робиш це, як ти це робиш і чого ти хочеш досягти з цим.

У той же час експерти зазначають, що:

- освітянські заклади неохоче проводять оцінку стратегій інтернаціоналізації, тому що це процес, який вимагає релевантний час;

- у сучасному світі брендингу та ранжування, інструмент без підтвердження відповідним сертифікатом не вважається високим пріоритетом;

- оцінка інституційних стратегій суперечить ідеї різноманітності стратегій для дисципліни та програм на різних рівнях;

- все частіше інститути та програми впроваджують максимум вимог для участі в процесі інтернаціоналізації, які застосовуються до всіх студентів з високою міжнародною та міжкультурною спрямованістю;

- інтернаціоналізація стає все більш популярною у вищих навчальних закладах, оскільки в сучасній глобальній економіці знань інтернаціоналізація тісно пов'язана з інноваціями та міждисциплінарністю;

– контекст частіше зводиться до академічних результатів навчання студентів.

Експерти впевнені, що інтернаціоналізація вищої освіти повинна займати центральне місце в діяльності ВНЗ і відігравати роль ключового параметра при загальному моніторингу забезпечення якості освіти. Практичним втіленням ідеї моніторингу якості вищої освіти в контексті реалізації стратегій інтернаціоналізації став ще один проект підрозділу інституційного менеджменту вищої освіти (ІМНЕ) та Асоціації академічного співробітництва (АСА) – Проект із моніторингу якості інтернаціоналізації (ІQRP). З пояснювальної записки до проекту відомо, що експерти ОЕСР ще з 1994 р. аналізували стратегії інтернаціоналізації інституційного рівня у різних країнах за таким критерієм як якість змісту освіти та впливу інтернаціоналізації вищої освіти на рівень забезпечення її якості [5, с. 45].

В той же час інтернаціоналізація навчального контенту та процесу викладання та навчання стала настільки ж актуальною, як і традиційна спрямованість на мобільність. Інтернаціоналізація стала показником якості в галузі вищої освіти. І зараз в академічному середовищі точиться дискусія стосовно того, яким показником якості освіти може служити інтернаціоналізація і який саме її тип.

Дж. Найт і Х. де Віт, аналізуючи інтернаціоналізацію як критерій якості освіти, назвали Проект із моніторингу якості інтернаціоналізації (ІQRP) – спеціальним моніторингом ступеня відповідності досягнутих результатів по відношенню до перспективних проектів у вищому навчальному закладі [11, с. 49]. Розробляючи критерії якості вищої освіти за таким критерієм як інтернаціоналізація діяльності вищого навчального закладу, розробники моніторингової системи ставили за мету:

- повернути увагу до стратегій інтернаціоналізації, які впроваджуються ВНЗ;
- ініціювати впровадження моніторинг якості інтернаціоналізації вищої освіти як важливого напрямку діяльності ВНЗ;
- розробити загальні директиви моніторингу і методологію його проведення, механізм самодіагностики та колегіального інспектування процесів інтернаціоналізації, ініційованих ВНЗ;
- проаналізувати вплив впроваджуваних стратегій інтернаціоналізації на забезпечення якості вищої освіти [11, с. 47].

Розроблений проект моніторингу якості вищої освіти за критерієм інтернаціоналізації базується на принципах самоаналізу і колегіального моніторингу стратегій інтернаціоналізації вищої освіти в контексті індивідуально-спланованої освітньої політики університету. Аналіз проекту «Якість

та інтернаціоналізація вищої освіти» спонукає до висновку, що ІQRP – це багатоетапна програма, яка вимагає участі як внутрішніх університетських експертів, так і їхніх колег з інших навчальних закладів. В межах самоаналізу вищій навчальний заклад детально вивчає раніше визначених завдань і цілей діяльності навчального закладу, зокрема в сфері інтернаціоналізації. А зовнішній моніторинг надає можливість оцінити інтернаціоналізацію діяльності закладу у позаінституційній площині та коментарі експертів щодо співвідношення досягнутих та бажаних результатів в процесі реалізації стратегій інтернаціоналізації. По завершенню роботи група експертів зовнішнього моніторингу залишає рекомендації щодо покращення якості міжнародного виміру в діяльності закладу і тим самим ініціює післямоніторинговий етап. Отже, критерії ІQRP – це частина циклічного перманентного процесу на шляху до покращення якості вищої освіти за рахунок впровадження інтеркультурного виміру в академічну і організаційну діяльність ВНЗ.

Для розробки підходів до оцінки процесу інтернаціоналізації та її впливу на якість вищої освіти у січні 2008 року було започатковано проект АНЕЛО (Assessment of High Education Learning Outcome) [3, с. 157]. Це перший міжнародний проект, в межах його досліджується якість вищої освіти студентів, які навчаються в різних культурних та інституціональних контекстах у 16 країн на 5 континентах. У даному проекті взяли участь 248 навчальних закладів та близько 23 000 студентів із країн-учасниць [10, с. 4]. Для урядів країн, що беруть у ньому участь, він цікавий тим, що на основі отриманих даних стає можливою підвищення якості стандартів освіти та навчання, адже його часто розглядають як альтернативу міжнародним рейтингам ВНЗ.

Висновки з даного дослідження. Сучасний процес інтернаціоналізації вищої освіти є одним з принциповим детермінант розвитку освітнього сектору. Стратегія розвитку та функціонування сучасного університету, заходи в межах національних освітніх політик, безпрецедентне утворення спільних освітніх просторів є свідченням того, що наслідки інтернаціоналізації освіти якісно та кількісно змінюють її зміст. Аналіз документів та програм, за допомогою яких розробляються підходи до її оцінки, свідчать про наявність кореляційного зв'язку між якістю надання освітніх послуг та інтегрованістю університету в міжнародну діяльність. Безумовно, інтернаціоналізація діяльності вищої освіти залишатиметься вагомим фактором її розвитку протягом найближчих десятиріч, що вимагає врахувати зазначену тенденцію у вітчизняній освітній політиці.

Список літератури:

1. Національний освітній глосарій: вища освіта / 2-е вид., перероб. і доп. / авт.-уклад.: В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий, А. В. Ставицький, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова / За ред. В. Г. Кременя. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. – 100 с.
2. Степаненко І., Дебич М. Інтернаціоналізація як інструмент розвитку лідерського потенціалу університету: навчальний посібник / І. Степаненко, М. Дебич. – К.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2017. – 44 с.
3. Татомир І. Л. Роль міжнародних інституцій у забезпеченні якості вищої освіти / І. Л. Татомир // Глобальні та національні проблеми економіки – № 2. – 2014. – С. 153–158.
4. Brandenburg Uwe, Ermel Harald, Federkeil Gero, Fuchs Stephan, Gross Martin, and Menn Andrea How to Measure internationality and internationalisation of higher education institutions! Indicators and Key Figures / Uwe Brandenburg, Harald Ermel, Gero Federkeil, Stephan Fuchs, Martin Gross, and Andrea Menn, 2009. –

- [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.che.de/downloads/How_to_measure_internationality_AR_92.pdf
5. de Wit Hans Trends, Issues and Challenges in Internationalisation of Higher Education 2011 / Hans de Wit, Centre for Applied Research on Economics & Management, School of Economics and Management of the Hogeschool van Amsterdam. – 131 p.
 6. Education, Audiovisual & Culture Executive Agency, European Commission TEMPUS, [Нап. укр. акад.]. – Харьков: Изд-во НУА, 2010. – 56 с.
 7. Hudzik John K., Stohl Michael Modelling Assessment of Outcomes and Impacts from Internationalisation, 2009. [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.academia.edu/21188936/Modeling_Assessment_of_Outcomes_and_Impacts_from_Internationalization
 8. Knight Jane Higher education in turmoil. The changing world of internationalization / Jane Knight. – the Netherlands: Sense Publishers, 2008. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.sensepublishers.com/media/475-higher-education-in-turmoil.pdf>
 9. Naidoo R., Jamieson I. Knowledge in the Marketplace: The Global commodification of Teaching and Learning in Higher Education / R. Naidoo, I. Jamieson, 2005. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://link.springer.com/chapter/10.1007/1-4020-3784-8_3
 10. OECD. Assessment of Higher Education Learning Outcomes. – Paris: OECD, 2009. – 14 p.
 11. OECD. Quality and Internationalisation in Higher Education – Paris: OECD, 1999 – 268 p.
 12. Woodhouse David Quality and Quality Assurance / David Woodhouse, 1999. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1353832042000230572>

Трума К.А.

Институт высшего образования
Национальной академии педагогических наук Украины

СПЕЦИФИКА ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИИ КАК КРИТЕРИЯ ОЦЕНКИ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

Описаны общие подходы к интернационализации высшего образования и влиянию интернационализации на улучшение качества высшего образования на основе анализа наработок международных и отечественных экспертов. Выявлено, что обеспечение качества является одним из приоритетных направлений процесса интернационализации. Определено, что существует тенденция к началу сертификации интернационализации.

Ключевые слова: интернационализация высшего образования, внутренняя интернационализация, внешняя интернационализация, качество высшего образования, обеспечение качества высшего образования.

Трума К.А.

Institute of Higher Education
National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

INTERNATIONALIZATION AS A FACTOR FOR QUALITY DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION

Summary

General approaches to the internationalization of higher education and the impact of internationalization on improving the quality of higher education, based on the analysis of the researches carried out by international and domestic experts are investigated in the present article. It has been found that quality assurance is one of the main trends within the internationalization process. It is determined that there is a tendency to develop certification system of internationalization of higher education institutions, within which the quality standards of education are the key assessment tools is.

Keywords: internationalization of higher education, internal internationalization, external internationalization, cross-border education, higher education quality, quality assurance of higher education.